

Träffsäker analys, med bred pensel

Ekonomer som varnar för farorna med offentlig skuldsättning och långsam tillväxt är inte ute efter att skrämma upp allmänheten av ideologiska skäl. Deras varningar bygger på forskning. I det offentliga samtalet deltar också personer som ger sig ut för att vara ekonomer och som är av annan åsikt. Dem känner man enligt Aki Kangasharju igen på att deras utsagor inte är baserade på forskningsresultat.

BÖCKER

Aki Kangasharju

Talouden ilmestyskirja. Velka, inflaatio, nollakasvu ja politiikan umpikuja,
Docendo, 2023, 303 sidor.

Aki Kangasharju skrev klart sin nya bok *Talouden ilmestyskirja* (ung. Ekonomins uppenbarelsebok) under sommaren 2023. Den nya regeringen med Samlingspartiet och Sannfinländarna i spetsen hade nyss tillträtt. Kangasharju förhåller sig positivt till den nya regeringens program samtidigt som han också ser vissa svagheter. Regeringens motarbetande av inkomstfällor får beröm, men målsättningen om 100 000 nya jobb betecknas som överoptimistiskt. Den njugga inställningen till arbetskraftsinvandring får kritik. Nedskärningen av vuxenutbildningsstödet får däremot beröm, eftersom det enligt Kangasharju är ineffektivt. Finansieringen av offentliga utgifter

Richard Brander

är pol.dr och senior kommunikationsexpert vid Finlands Bank.

genom försäljning av statens egendom är problematiskt, om de influtna intäkterna används på ett ineffektivt sätt. Det nya entimmeståget mellan Helsingfors och Åbo är i ljuset av forskningen en olönsam investering, liberaliseringen av apotekssektorn går inte tillräckligt långt, och så vidare. Aki Kangasharju tar ställning till det mesta, oftast efter en noggrann analys.

Talouden ilmestyskirja är mycket mer än ett ställningstagande till den nya regeringen och dess program. Kangasharju är ekonomie doktor, docent och verkställande direktör för Näringslivets forskningsinstitut Etlä. Före det var han chefsekonom på Nordea. Han har också en bakgrund på

AKI KANGASHARJU

TALouden

ILMESTYS- KIRJA

DOCENDO

Statens ekonomiska forskningsinstitut Vatt. Oblygt framhåller Kangasharju att han har idkat vetenskap och publicerat tillämpad ekonomisk forskning sedan 1995. År 2018 gav han ut boken *Käännö – Suomen lamaantumisen ja uusi nousu* (ung. Vändningen – Finlands recession och den nya uppgången). Vissa reformer har genomförts sedan dess, men Kangasharjus mission är fortfarande den samma: att åtgärder ska vidtas för att få fart på Finlands ekonomi och att få den offentliga skulden under kontroll.

Väger argument noggrant

Det ska genast sägas att Kangasharjus analys vanligen är träffsäker. Oftast motiverar han sina ståndpunkter efter att noggrant ha vägt olika argument mot varandra. Detta är fördelen med en bok jämfört med sociala medier som X. Där kan Kangasharju ibland vara så snabb i vändningarna att han tvingas backa då någon påpekar att hans instant-analys innehållit någon inexakthet eller feltolkning.¹

Talouden ilmestyskirja är indelad i fyra delar: *Inflation, pandemi och krig*, *Ekonomisk politik och konjunkturer*, *Skuld och övriga vilddjur*, och slutligen *Vad borde man göra*. Det avsnitt som fått mest utrymme till sitt förfogande är inte helt överraskande Skuld och övriga vilddjur, nästa hundra sidor. Det hade nog räckt med lite färre.

Samtidigt måste man säga att skuldanalysen på många sätt är intressant. Kangasharju inleder det avsnittet med att sammanfatta sig själv och den tidigare analysen: penningpolitiken har blivit bättre på att hålla inflationen under kontroll; samtidigt har sannolikheten för en bank- och finanskris minskat dramatiskt åtminstone i västländerna, där regleringarna har flerfaldigats. Ett positivt betyg får också (den ekonomiska) skötseln av pandemin. Kangasharju noterar att finanspolitiken under årtiondenas lopp

har blivit aktivare i positiv bemärkelse. Konjunkturpolitiken har också blivit effektivare: numera befinner sig till exempel den amerikanska ekonomin i recession en betydligt mindre del av tiden än förr.

Ett misslyckande både globalt och i Finland är dock att skuldsättningen har skenat i väg. En fungerande penning- och finanspolitik förutsätter enligt Kangasharju att de skulder som har ackumulerats under en lågkonjunktur amorteras då det blir bättre tider. Ur det perspektivet har politiken alltså misslyckats, eftersom skuldnivåerna har fortsatt att stiga.

Ständigt underskott i den offentliga ekonomin

Kangasharjus genomgång av situationen i Finland är ingen upplyftande läsning. Från och med 2009 har den offentliga ekonomin varje år uppvisat underskott, trots att världsekonomin genomgick en synkroniserad högkonjunktur 2015–2019. Enligt Kangasharjus analys var den sista bufferten slut år 2015 då skuldnivån i Finland överträffade skuldnivån i Tyskland, vars räntenivå anses utgöra den riskfria skuldens ränta i euroområdet. Slutligt stod detta klart 2018 då den finska skulden överskred euroländernas mediannivå. Till råga på allt har bytesbalansen, som visar balansen i Finlands sammanlagda affärer med omvärlden, varit på minus från början av 2010-talet, med undantag för coronaåren.

Kangasharju menar att ränteskillnaden till Tyskland stiger i takt med att den finska ekonomin skuldsätter sig snabbare än den tyska. Då räntekostnaderna stiger blir det en crowding-out-effekt i förhållande till andra utgifter och privata investeringar, skattegraden stiger, allt mera av våra obalanser belastar kommande generationer och gör det svårare att utjämna konjunkturerna. Detta kan inte ske utan att vi äventyrar vår

44 000

nya invandrare krävs det årligen i åtminstone hundra år, enligt Etna, för att arbetskraften inte ska minska då befolkningen blir äldre och nativiteten lägre.

egen kreditvärdighet och att vi någon gång i framtiden blir beroende av internationella stödpaket. Detta kommer inte att ske under de närmaste åren, men förr eller senare står vi inför dessa problem, om riktningen inte ändras.

En auktoritet är av annan åsikt

Därefter tar Kangasharju stöd av en rad auktoriteter som har framfört liknande varningar: republikens dåvarande president Sauli Niinistö, Finlands Banks chefdirektör Olli Rehn och arbetslivsprofessorn Vesa Vihriälä. En auktoritet är emellertid av annan åsikt, vilket verkar förbluffa och irritera Kangasharju. Det är hans företrädare som Etnas vd Sixten Korkman, den verkliga su-

”Om man inte sväljer alla hans argument så går det bra att googla sig fram till hur han blivit bemött av sina vedersakare.”

perkändisen bland ekonomiska experter och den som har det kanske största förtroendekapitalet hos den intresserade allmänheten. Korkman förringade nämligen före och efter riksdagsvalet 2023 de anpassningskrav på sex miljarder euro som finansministeriet och Rådet för utvärdering av den ekonomiska politiken hade räknat ut att var ett måste för den offentliga ekonomin.

I synnerhet Korkmans uttalande under regeringsförhandlingarna om att sparkravet inte som sådant behöver beaktas, verkar Kangasharju anse att var mer eller mindre ett majestätsbrott. Samtidigt avslöjar han lite hur ekonomer i ansvarsfull ställning (som han själv) resonerar och var skon klämmer: ”Alla som följer med ekonomisk politik vet att om man säger så till en politiker, så kommer balansen av den offentliga ekonomin inte att komma ens i närheten av målsättningarna. Politikerna använder allt det rörelseutrymme som man bara kan hitta i budgeten”, skriver Kangasharju.

Vidare ifrågasätter han Korkmans argumentering om att realräntorna skulle vara fortsatt negativa. Kangasharju påpekar också att det så kallade strukturella underskottet i ekonomin utgör ett faktiskt problem. Underskott som inte försvinner i en högkonjunktur innebär att snabbare ekonomisk tillväxt inte löser problemen. För att tillväxt som är högre än räntenivån faktiskt ska hjälpa så måste underskottet vara tillräckligt litet. Och det är det inte om vi inte vidtar sparåtgärder, menar Kangasharju.

Speciellt irriterad verkar Kangasharju vara över att Korkman inte tror på uträkningar och rekommendationer av officiell karaktär från tjänstemän vid hans tidigare arbetsplatser. ”Korkmans linjeändring är av samhälls- betydelse. Han är en eftertraktad talare och en synlig samhällsdebattör, som tidigare har verkat inom EU, vid Finansministeriet och som Etlas verkställande direktör.”

Skulden bekymrar allra mest

Efter knappt två sidors ojande och vojande gällande Korkman så går Kangasharju vidare i sin analys. Skuldsättningen är det som bekymrar honom allra mest, men vi har många andra utmaningar som äventyrar vår ekonomiska framtid: utarmningen av vår företagssektor, bristerna på investeringar, åldrandet och klimatförändringen. Allvarliga saker som är besvärliga att åtgärda även utan de problem som en slapphänt inställning till balansen i de offentliga finanserna medför, tycker Kangasharju.

Det finns enligt Kangasharju mycket forskning som visar på de negativa effekterna av alltför stram beskattning. De som inte tror på detta blir föremål för författarens kritik. Speciellt riktar han sig mot ”vänstern som älskar skatter”, med fackcentralen FFC:s chefsekonom **Ilkka Kaukoranta** som främsta exempel. I samma veva får sig även pensionsförsäkraren Keväs vd **Jaakko Kiander** en släng av slevan.

Kangasharju granskar kritiskt ”vänsterargumentet” att Finland inte skulle ha något hållbarhetsproblem om vårt skattetryck skulle vara lika högt som Danmarks. Han medger visserligen att skatterna i Danmark tidigare har varit högre än i Finland, men så är det inte längre. Kangasharju hänvisar bland annat till EU-kommissionens senaste beräkningar (2022) enligt vilka skattegraden var aningen högre i Finland. Uträkningar av

Skattebetalarnas centralförbund visar dessutom att progressiviteten är mycket högre hos oss, i synnerhet bland höginkomsttagare men också i lägre inkomstklasser, framhåller han.

Tiotusentals invandrare per år behövs

Kangasharju omfattar definitivt inte sannfinländarnas strama invandringspolitik. Han hänvisar till uträkningar som han gjort tillsammans med kolleger på Etlä i början av 2023. Enligt dem krävs det årligen 44 000 nya invandrare i åtminstone hundra (!) år, för att arbetskraften inte i något skede ska minska då befolkningen blir äldre och nativiteten lägre. Ekonomerna på Etlä har räknat ut att också en invandrare som sysselsätter sig i låglöneyrken som busstransporter och städ- och vårdbranscherna betalar mera i skatt än vad de får i inkomstöverföringar, åtminstone om de jobbar heltid. Systemet med att locka så kallade nyckelpersoner (lön på minst 5 800 euro per månad) till Finland genom att under fyra år begränsa deras inkomstskatt till 32 procent, tycker Kangasharju att är bra, men inte tillräckligt.

Talouden ilmestyskirja är en välkommen bok, som på grund av sin noggranna och träffsäkra analys av olika ekonomiska och samhällspolitiska fenomen förtjänar en lång livstid. Aningen polemisk är Kangasharju i sin ton, hans pensel kan ibland vara onödigt bred, men om man inte sväljer alla hans argument så går det bra att googla sig fram till hur han blivit bemött av sina vedersakare.

¹ 4.3.2024 publicerade Kangasharju på X en Tweet med en graf som visade att börsvärdet på Microsoft var större än alla aktier i FTSE 100-indexet, ”Microsoft är mera värt än de 100 största bolagen i Europa”, skrev han. Då någon replikerade att FTSE 100 bara är de största bolagen på Londonbörsen, så medgav Kangasharju sitt fel med orden ”äh, sori”.
<https://twitter.com/AkiKangasharju/status/1764526807309537579>